

զիս նոր գիւտի մը ուշաղիր ընելու համար. հոն իր սեղանին վրայ կը հանգչէր Սաւալանեանցի աշխատութիւնը. ակնարկ մը կը բաւէր տեսնելու համար իրեն վիճակուած այդ դժուարագոյն և ապերախտ աշխատանքը: Ըստ իս ոչ մէկ գնահատանք կը բաւէ Մեսրոպ Արքազանին իր այս թարգմանութեան, աւելի ճիշտ պիտի ըլլար ըսել՝ վերստին խմբագրութեան համար:

«Թարգմանչին գեկոյցէն» վերջ Արքազանը կու տայ հեղինակին համառօտ կեանքը՝ որ կը համար մինչեւ էջ լէ. հոս գետեղուած է հեղինակին ոչ յաջող մէկ նկարը:

Տպագրութիւնը մաքուր և յաջող՝ իրապէս պատուաբեր է Ա. Յակովեանց համեստ և սահմանափակ միջոցներով տպագրատան, և արդար է անոր մշակները գնահատել:

Հեղինակին Յառաջարանը կը համար մինչեւ էջ 6, որուէ վերջ կը սկսի Երուսաղէմի պատմութիւնը 1981 Ն. Գ.: Այդեւս հետզհետէ կը բակուին պատմութեան մուլթ ծալքերը. Երուսաղէմ իր օտար և Հայ անցեալով կը պարզուի, հետաքրքրական և հարուստ: Պատմութիւնը զրուած ըլլաւով 1872ին, այսինքն կէս դար առաջ, կարելի չէ անկէ կատարելութիւն ակնկալել: Այդ երկը կարեւոր է որովհետեւ հոն հաւաքուած են «Ազգային պատմիչներէ զատ Եւրոպացի հեղինակներ, գլխաւորաբար Միջու ֆրանսացիին խաչակիրներուն պատմութիւնը, ու Եւրոպական լեզուներով գիւտնական զրութիւններ, նաեւ հին թղթակցութիւններ և Ա. Աթոռիս ձեռագիրներու յիշատակարանները»: այսպէս այս երկու հատորները կ'ըլլան օգտակար աղբեւր մը Ազգեմական ուսումնասիրութեանց համար:

Մեսրոպ Ա. կ'ըսէ. «Գրքիս ուշաղիր ընթերցողը պիտի տեսնէ թէ անձանօթ

եղած են Սաւալանի պատմական հետազոտութեանց այժմիան ըննական մեթոդները»: և ինչ որ հերքուած են հիմա, անիկա իրը ստոյգ ընդունած է երթին, և տեղ տուած է իր Պատմութեան մէջ. (էջ Փ):

Մեսրոպ Ա. հակառակ իր ծանր աշխատանքին՝ շատ կարեւոր յաւելուած մընալ տուած է, որ աշխատութեան ամենաթանկարին մասերէն կարելի է սեպել, այդ՝ Երուսաղէմի 586 զանազան արձանագրութեանց արտագրութիւնն է, որոնցմէ 70ը հեղինակինն են, իսկ մնացեալը Մեսրոպ Արքազան ինք հաւաքած է: Այսպէս կ'ըլլայ մեծագոյն ծառայութիւն մը դժուարամատչելի այդ արձանագրութիւնները առաջին անգամ հրատարակելով և դիւրաւ տրամադրելի ընելով: Արքազանին է նաեւ հատորներուն կենսական մասը կազմող Այրենական ցանկը:

Անշուշտ մեծ ակնկալութեամբ կը սպասնեալով հաշխնին չտեսնէի: Շատ եթէ երկար ատեն հաշխնին չտեսնէի: Ապարագ է որ անոնք Բամբերգիներուն մատնեցին իմ սպասեակս: Պիտի յիշեն զիս:

Սելլից. — Հին քէն մը ունին ձեզի դէմ:

Սելլից. — Հին անոնց դէմ. ինծի համար գիօց. — Եւ ես՝ անոնց դէմ. ինծի համար աւելի լաւ է, որ իրենք սկսան:

Սելլից. — Կայսերական քաղաքները և քահանաները սկիզբէն ի վեր միասին են եղած:

Գիօց. — Պէտք ունին ատոր:

Սելլից. — Խերենին պիտի անիծենք:

Գիօց. — Յոյսս ձեր վրայ է: Տայր Աստուած, գիօց. — Յոյսս ձեր վրայ է: Տայր Աստուած, որ նիւրներգի քաղաքափեալ, ոսկի շղթան եթէ մէկտեղ ամփոփուելու ըլլային՝ կը նային ստուար հատոր մը լեցնել. (էջ 1219):

Սաղէմի արդի ուժերը և իրենց գործունէութիւնը մեզի ամէն յոյս կու տան ակընկալելու որ այդ հատորը կամ հատորները ի մօտոյ լոյս կը տեսնեն, մանաւանդ Մեսրոպ Արքազանէն կը սպասներ ատիկա, նաեւ իր Երեմիա Զէլէպիի պատմութիւնը ու Երուսաղէմի Գիւտնը, իր թանկագին և բազմաթիւ վաւերագրութիւններով, կոնդակներով, տեղեկագիրներով, հրովարակներով ու նամակներով, որոնցմէ ցանկալի նմոյշներ երեւցան հերուան «Աիռն» ներուն մէջ:

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

ԹԱՏՐԵՐԳԱԿԱՆ

ԳԵՂՅՈՅ ՖՈՆ ԲԵՐԼԻՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԵՐԿԱ. Թ. Ա. Զ. Ռ. Ա. Ն.

ԳՐԱԿԱՆ

ԹԵՐԱՐԱՐԱԳՐԱԳՐ

(Շաբ. տիս Բազմավէլ 1932, էջ 188)

ԵԱՔՍԱՇԱՊԵՂԸՆ

Հանց Ֆոն Սելլից, Գիօց

Սելլից. — Ամէն մարդ պիտի չնորհաւորէ ձեզ, որ նիւրներգիներուն դէմ կուր հրատարակեցիք:

Գիօց. — Սիրաս պիտի ուսուելով հատնէր, եթէ երկար ատեն հաշխնին չտեսնէի: Շատ պարզ է որ անոնք Բամբերգիներուն մատնեցին իմ սպասեակս: Պիտի յիշեն զիս:

Սելլից. — Հին քէն մը ունին ձեզի դէմ:

Սելլից. — Եւ ես՝ անոնց դէմ. ինծի համար գիօց. — Եւ ես՝ անոնց դէմ սկսան:

Սելլից. — Կայսերական քաղաքները և քահանաները սկիզբէն ի վեր միասին են եղած:

Գիօց. — Պէտք ունին ատոր:

Սելլից. — Խերենին պիտի անիծենք:

Գիօց. — Յոյսս ձեր վրայ է: Տայր Աստուած, որ նիւրներգի քաղաքափեալ, ոսկի շղթան եթէ մէկտեղ ամփոփուելու ըլլային՝ կը նային ստուար հատոր մը լեցնել:

Սելլից. — Կ'իմանամ, որ Ուայզլինգը գալաքալ ձեր կողմն է: Մեզի կը միանա՞յ:

Գիօց. — Գիս չէ. պատճաներ ունի, թէ ինչո՞ւ հրապարակաւ դեռ մեզի պէտք չէ օգնէ. ինչո՞ւ հրապարակաւ դեռ մեզի պէտք դէմ:

Սելլից. — Յոյսս ձեր վրայ է: Տայր Աստուած, որ նիւրներգի քաղաքափեալ, ոսկի շղթան եթէ մէկտեղ ամփոփուելու ըլլային՝ կը նային ստուար հատոր մը լեցնել:

Սելլից. — Կ'իմանամ, որ Ուայզլինգը գալաքալ ձեր կողմն է:

Գիօց. — Գիս չէ. պատճաներ ունի, թէ ինչո՞ւ հրապարակաւ դեռ մեզի պէտք չէ օգնէ. ինչո՞ւ հրապարակաւ դեռ մեզի պէտք դէմ:

Սելլից. — Յոյսս ձեր վրայ է: Տայր Աստուած, որ նիւրներգի քաղաքափեալ, ոսկի շղթան եթէ մէկտեղ ամփոփուելու ըլլային՝ կը նային ստուար հատոր մը լեցնել:

Սելլից. — Ե՞րբ կը մեկնինք:

Գիօց. — Վաղը կամ միւս օր: Շուտով հիմա թամբէրգի և նիւրներգի վաճառականներ կու բամբերգի և նիւրներգի վաճառականներուն մանավաճառէն: Լաւ որս մը պիտի ունինանք:

Սելլից. — Աստուած տայ: (Կը մեկնին)

ԲԱՄԲԵՐԳ

ԱԳՐԵՆԱՐԴԻ ԱՆԴԵՎ

Աղրլիայտ

Աղրլիայտ. — Հոս է ան, կ'ըսէս: Հաւատալս չի գար:

Նամիջատ. — Եթէ զինքը անձամբ տեսած թղթայի, պիտի լսէր՝ որ կը տարակուսիմ:

Աղրլիայտ. — Հոնչպէս զինքը հոս բերիք:

Աղրլիայտ. — Եպիսկոպոսը պէտք է Լիբերատորութեան ոսկի շրջանակի մէջ առնէ. զլուխ գործոց մը ըրաւ ան:

Նամիջատ. — Զինքը տեսայ, երբ դղեակէն ներս կը մտնէր, ճերմակ ձի մը նստած էր: Զին խրոչեցաւ երբ կամուրջն հասաւ, ու չէր ուզեր տեղէն երերաւ: Փողովուրդը բոլոր փողոցներէն վազած էր՝ զինքը տեսնելու: Կ'ուրախանային ծիուն յուութեան վրայ: Ամէն կողմէն կը բարեւէին զինքը, և նա ամէնուն ալ չնորհակալ կ'ըլլար: Հանոյալի անփութեամբ մը նստած էր վրան, և շողոքորթելով ու սպասնալով անցուց վերջապէս ձին մէծ դռնէն, Լիբերատոր միասին, և քիչ զինքուր:

Աղրլիայտ. — Հաւատագար անոր:

Նամիջատ. — Հայս քիւրնի միանէր կը նմանէր, հոս, (ցոյց կու տայ Մաքսիմիլեանին նկարը) կարծես թէ անոր որդին ըլլար: Քիթը միայն աւելի փոքր, նաեւ ժպտուն բաց գորշ աչքեր, ինչպէս նաեւ խարտեաշ, գեղեցիկ մազ, և մեծցած ինչպէս պուպիկ մը: Կէս տխուր գիծ մը՝ դէմքին վրայ չէմ գիտեր անփան հաւանեցայ իրեն:

Աղրլիայտ. — Հետաքարի եմ՝ զինքը տեսնելու:

Նամիջատ. — Զեղի յարմար պարոն մը պիտի ըլլար:

Աղրլիայտ. — Խենթ:

Նամիջատ. — Մանուկներ և խենթեր:

(Լիբերատուտ կու գայ)

Լիբերատուտ. — Ուրեմն, յարգելի տիկին, ինչ շահեցայ:

Աղրլիայտ. — Եղջիւրներ՝ քու կնոշմէդ: Ուրովհետեւ այնպէս կ'երեւայ, որ շատ մը գրացիներու ապաւուաւոր տանտիկիններ ձեր շաղակարատութեամբ իրենց պարագանութեանէն դուրս:

Լիբերատուտ. — Այդպէս չէ, յարգելի՝ տիկին. իրենց պարագանութեան բերած եմ,

Հիբետրառուտ. — Շատ լաւ զիտէք, թէ ինչ-
պէս կողար կը բանեն, պէտք է որ դեռ ատոր
վրայ հնարագիտութիւններս ձեզի սորվեցնեմ:
Նախ կեղծեցի, որպէս թէ ոչինչ զիտէմ, ոչինչ
կը հասկնամ իր վարմունքն, և այդպէս զէշ
վիճակի մէջ գրի զինքը՝ ամբողջ պատմութիւնը
պատմելու: Ես շուտով ամէն բան նկատեցի այն
կերպով որ ինք ամեննեին չէր ուզեր... չէր զըս-
ներ... չէր հասկնար... եւն: Յետոյ Բամբերգի
մասին խօսեցայ զանազան բաներ, մեծ թէ
պզոիկ, արթնցոցի մէկ քանի հին յիշատակ-
ներ, և այն ատեն, որ իր երեւակայութեան ուժը
կը զբաղցնէի, հիւսեցի իրապէս բազմաթիւ թե-
ւեր, զորս փրցուած գոտած էի: Զէր զիտէր թէ
ինչպէս եղաւ, զգաց նոր շարժում մը դէպի ի
Բամբերգ, Կ'ուզէր՝ առանց ուզելու: Այն պահուն
ահա, որ սրախն զնաց և ատիկա ամփոփելու
կը փորձէր և ինքնիրմով չափէն աւելի զբաղած
էր, զգին չուան մը նետեցի՝ որպէսզի վրան
ուշագրութիւն ընէ, երեք զօրաւոր թելերէ բա-
նուած. կնոջ ու իշխանի շնորհ և շողոքորթու-
թիւն: Ու այսպէս հոս քաշեցի զինքը:

Աղբլիայդ. — Ի՞նչ լսիք իմ մասիս:

Հիբետրառուտ. — Ճշմարտութիւնը միայն:
Թէ հողերուն պատճառաւ նեղութիւններ ունեիք...
թէ կը յուսայիք որ նա, որ այնքան պզեցիկ
էր կայսեր մօտ, դիւրաւ դարման պիտի կարե-
նար ընել:

Աղբլիայդ. — Լաւ:

Հիբետրառուտ. — Եպիսկոպոսը զինքը ձեզի
պիտի բերէ:

Աղբլիայդ. — Կը սպասեմ իրենց: (Հիբե-
տրառուտ կը մեկնի) Սրով մը, որով շատ քիչ
անզամ այցելութիւն կը սպասեմ:

Սպեսարտի մէջ: (Անտառոս Հեռաշղթայ՝
Սառեին Ֆրանկընի և Կասուլի միջեւ)

Բերլիշինգըն, Ալբից: Գերոգ՝ որպէս ձես-
որ-զինուոր:

Գէօգ. — Զգուար զինքը, գէորգ:

Գերոգ. — Մէկ օր առաջ Լիբետրառուտի հետ
Բամբերգ մեկնած էր ձիով, և երկու զինուոր
ալ միասին:

Գէօգ. — Զէմ հասկնար, թէ ատոր տակէն
ինչ պիտի ելլէ:

Ալբից. — Ես շատ լաւ կը հասկնամ: Զէր
հաշտութիւնը քիչ մը շուտ էր, զիմացկուն ըլ-
լալու համար: Լիբետրառուտը խորամնկ տղայ
ըլլալու:

Գէօգ. — Կը կարծէս որ ուխտանենգ պիտի
ըլլայ:

Ալբից. — Սպաշին քայլն արդէն եղած է:
Գէօգ. — Զէմ կարծէր: Ով զիտէ որքան կա-
րեւոր էր արքունիք երթաւ: Դեռ իրեն պարու-
թինին, լաւագոյնը կը յուսանք:

Ալբից. — Տայր Սառեած, որ արժանի ըլ-
լայ ատոր և լաւագոյնը ընէ:

Գէօգ. — Միտքս խորամանկ բան մ'եկաւ:
Գէորգին՝ բամբերգեան ձիաւորին աւարի առ-
նուած վերարկուն կը հագուեցնենք և թող մեկնի.
թող Բամբերգ երթայ և տեսնէ թէ գործերն
ինչ վիճակի մէջ են:

Գերոգ. — Երկար յուսացի ատոր:

Գէօգ. — Առաջին ձիաւշաւդ է: Ուզաղի՛ր եղիր,
տղայ: Պիտի ցաւիմ եթէ զժքախոտութիւն մը
պատահի քեզի:

Գերոգ. — Զգեցէք: Զէմ շուարիի, եթէ նոյն-
իսկ շուրջս այնքան շատ խլատին, ինծի համար
ատոնք առնետներ և մուկեր են:

(Կը մեկնի)

Բամբերգ

Եպիսկոպոս, Ուայզլինգըն

Եպիսկոպոս. — Աւելի երկար պիտի չսպա-
սես:

Ուայզլինգըն. — Պիտի չսպահանջէք որ եր-
դումիս դրժեմ:

Եպիսկոպոս. — Կրնայի պահանջէլ որ ա-
տիկա առուած չըլլայիր: Ո՞ր ոգին կը կառավարէր
քեզ: Առանց ատոր չէր կրնար քեզ ազատել: Անքան քիչ կ'արծէի կայսերական պալատին
մէջ:

Ուայզլինգըն. — Եղածն եղած է: Ներեցէք
ինծի, եթէ կրնար:

Եպիսկոպոս. — Բնաւ չէմ հասկնար որ ինչ
բան քեզ կը ստիպէր այդ քայլն առնելու: Ինծմէ
զատուիր: Ուրիշ հարիւր պայմաններ չկային
որ ազատէիր: Իր մանչը չունինք: Պէտք եղածին
չափ զրամ պիտի չուայի՛ր և զինքը վերստին հան-
դարտեցնէի: Իր և ընկերներուն վրայ մէր յար-
ձակումները պիտի շարունակուէին: Ո՞հ, չէմ
մտածեր որ իր բարեկամին հետ կը խօսիմ, որ
հիմա ինծի զէմ կ'աշխատի, և շուտով կրնայ
յօդս ցնդել ականները զոր ինք լարած է:

Ուայզլինգըն. — Ենորհափայլ տէր:

Եպիսկոպոս. — Եւ սակայն, երբ դարձեալ
գէմբդ կը տեսնեմ, ձայնու կը լսեմ: Անկարելի
է, անկարելի է:

Ուայզլինգըն. — Մնաք բարով, չնորհափայլ
տէր:

Եպիսկոպոս. — Օրհնութիւնս կու տամ քեզի:
Ուրիշ ատեն երբ կ'երթայիր՝ կ'ըսէի. ցտե-
սութիւն: Հիմա...: Տայր Սառուած որ զիրար
այլեւս երբէր չուսնէինք:

Ուայզլինգըն. — Շատ բան կրնայ փոխուիլ:

Եպիսկոպոս. — Արդէն դժբախտաբար չափէն
աւելի բան փոխուեցաւ: Թիերեւս քեզ անզամ մ'ալ
որմերու առջեւ իրեւ թշնամի տեսնեմ, որ գաշ-
տերը կը կործանէ, որոնք իրենց ներկայի բա-
րօրութեան վիճակը քեզի կը պարտին:

Ուայզլինգըն. — Ո՞չ, չնորհափայլ տէր:

Եպիսկոպոս. — Դու չես կրնար ոչ ըսէլ:

Գէօգ. իրացիներու՝ աշխարհական վիճակները՝ ամէնքն
ալ ակույ կը կրնայ իրեն ինծի դէմ: Որքան ատեն
որ հետո էիր...: Գացէք, Ուայզլինգըն:

ունիմ այլեւս ձեզի ըսէլիք: Շատ մը բաներ
ոչնչացուցիք: Գացէք:

Ուայզլինգըն. — Եւ ես չեմ զիտէր թէ ինչ
պէտք է ըսէմ: (Եպիսկոպոսը՝ գուրու կ'ելլէ)

Ֆրանց Ներս Կու գայ

Ֆրանց. — Ագրէնայդ ձեզի կը սպասէ: Նէ լաւ
չէ, բայց հակառակ ատոր առանց հրաժեշտի
չէ, բայց հակառակ ատոր առանց հրաժեշտի

ձեզ: Ուայզլինգըն.

Ֆրանց. — Իրապէս կ'երթանք:

Ուայզլինգըն. — Այս իրիկուն իսկ:

Ֆրանց. — Այնաքս կը զգամ թէ աշխարհէն

պիտի մեկնիս:

Ուայզլինգըն. — Ես ալ, մահաւանդ որ չեմ
ալ զիտէր թէ դէպի ո՞ւր:

Ագրէնայդ սենեկալը

Աղբլիայդ, Նամիշտ

Նամիշտ. — Տժգոյն կ'երեւէիք, յարգելի տի-
կին:

Աղբլիայդ. — Զինքը չեմ սիրեր, և սակայն
կ'այսէր որ մարա: Կը տեսնէս, կրնայի ապրիլ
կ'ուզէի որ մարա: Կը տեսնէս, կրնայի ապրիլ
կ'եանին երբ ձեր ձեռքակալումը աքսորանքի
պատիժին կ'ենթարկուէր: Խոստում... որ բռնի
կորզուած՝ ամպարիշ երգումէ մ'աւելի արժեք

Աղբլիայդ. — Կը կարծէիք որ կը մեկնի:

Աղբլիայդ. — Եպիսկոպոսին զնաց մնաք
բարով ըսէլու:

Նամիշտ. — Անկէ յետոյ ծանր գործ մը ունի
գեռ:

Աղբլիայդ. — Ի՞նչ կ'ուզէս ըսէլ:

Նամիշտ. — Ինչու կը հարցնէք, յարգելի
տիկին: Իր սիրաը որսացիք, և եթէ բռնի մեկ-
նիլ ուզէս պիտի արիսնի:

(Եաժեւալը կը մեկնի)

Ուայզլինգըն

Ուայզլինգըն. — Անհանգիստ էք, յարգելի
տիկին:

Աղբլիայդ. — Զէպի համար անտարբէր է
ատիկա: Գուրք մ'եզ կը լքէք, կը լքէք՝ յաւիտեան:

Ինչու կը հարցնէք, թէ կ'ապրիլն թէ կը մեսնինք:

Ուայզլինգըն. — Զէք ճանչնար զիս:

Աղբլիայդ. — Զէք կ'առնեմ, ինչպէս որ ինք-
ուրիշ պիտի ըսէլ:

Ուայզլինգըն. — Երեւոյթը կը խաբէ:

Աղբլիայդ. — Ուրեմն գետնապիճ մըն էք:

Ուայզլինգըն. — Եթէ կարենայիք սիրաս
տեսնել:

Աղբլիայդ. — Գեղեցիկ բաներ պիտի զային
աշքիս առջեւ:

Ուայզլինգըն. — Աղեն զիտէր պատի:

Ուայզլինգըն. — Ուրեմն անկիւնին մէջ՝
անհետան պիտի աշխարհական վիճակները՝ ամէնքն

Ուայլինգըն. — Զեր թշնամին մասին կը խօսիք:

Սղբինայդ. — Զեր ազատութեան համար կը խօսիմ: Եւ չեմ գիտեր իրաւ որ թէ ինչ շահ ունիմ անոր մէջ: Երթաք բարով:

Ուայլ. — Վայրկեան մըն ալ շնորհեցէք: (Կը բռնէ նէրա ձեռքը և կը լուէ)

Սղբինայդ. — Դեռ ըսկելք մը ունիք ինծի: Ուայլ. — Պէտք է մէկնիմ:

Սղբինայդ. — Մեկնեցէք ուրեմն:

Ուայլ. — Յարգելի տիկին... չեմ, չեմ կըր նար:

Սղբինայդ. — Պարտական էք:

Ուայլ. — Ասիկա ձեր վերջին ակնարկը պէտք է ըլլայ:

Սղբինայդ. — Գացէք. հիւանդ եմ, անյարմար ժամանակին:

Ուայլ. — Այդպէս մի նայիք ինծի:

Սղբինայդ. — Մեր թշնամին ըլլալ կ'ուզես պէտք է որ ժպարինք ձեզի: Գնա՞:

Ուայլ. — Աղընայդ:

Սղբինայդ. — Կ'առեմ ձեզ:

Ֆրանց կու գայ

Ֆրանց. — Յարգելի տէր, եպիսկոպոսը ձեզ կը կանչէ:

Սղբինայդ. — Գացէք, գացէք:

Ֆրանց. — Կը խնդրէ որ շուտ գաք:

Սղբինայդ. — Գացէք, գացէք:

Ուայլ. — Հրաժեշտ չեմ առներ. ձեզ պիտի տեսնեմ վերստին: (Կը մէկնի)

Սղբինայդ. — Վերստին տեսնել: Առաջուընէ կը հոգանք: Մարգրիտ, եթէ զայ, մերժէ զինքը: Հիւանդ եմ, գլխի ցաւ ունիմ, կը քնանամ, մերժէ զինքը: Եթէ գեռ կարելի է շահիլ զինքը, այս ճամբով կարելի է միայն: (Կը մէկնի)

Նախասենեակ

Ուայլինգըն, Ֆրանց

Ուայլ. — Զ'ուզէր զիս տեսնել:

Ֆրանց. — Գիշեր կ'ըլլայ, ձիերը թամբեմ:

Ուայլ. — Նէ շ'ուզէր զիս տեսնել:

Ֆրանց. — Ե՞րբ կը հրամայէ ձեր ազնըուր-

թիւնը ձիերը:

Ուայլ. Շատ ուշ է: Հոս մանք:

Ֆրանց. — Փանք Աստուծոյ (Կը մէկնի)

Ուայլ. — Աը մնաս: Ուշադիր եղիր... .

ֆորձութիւնը մէջ է: Զիս խրացեաւ երի գգեա-

կին գոնէն ներս մոնել կ'ուզէի, բարի հրեշտակո-

անոր կ'ընդդիմանար, նա կը ճանչնար վտանգ-

ները որոնք հոս ինծի կը սպասէին: Բայց ճիշտ

չէ, շատ մը զործեր, զորս զիս չլմնցած եպիսկո-

պոսին ձգեցի, զոնէ այնալէս մը չկարգադրելը,

որ յաջրու մը հոն կարենայ սկսիլ, ուր որ ես

ձգեցի: Այս ամէնը կրնամ լնել հարկաւ, առանց

բերլիշնզընի և մեր յարաբերութեան: Որով-

ափտի ըլլար եթէ եկած ըլլայի: Բայց մեկնիլ

կ'ուզէմ... վաղը կամ միւս օր: (Դուրս կ'էլլէ)

Սպէսսարտի մէջ

Գիօց, Ակրից, Գիորգ

Սղբինայդ. — Կը տեսնէք, եղաւ, ինչպէս որ ըսած էի:

Գիօց. — Ո'չ, ո'չ, ո'չ:

Գիորգ. — Հաւատացէք, ճշմարտութիւնը կ'ը-

սեմ ձեզի: Ըրի, ինչպէս որ հրամայած էիք, ասի բամբերգեան վերարկուն և նշանը, և որ-

պէս ուտելս և խմելս վաստկիմ, միացայ Ռայ-

նիքեան գիւղացիներուն՝ դէպ ի բամբերգ:

Սղբինայդ. — Ծպատաւմծ: Կրնար փորձանք բե-

րել քեզի ատիկա:

Գիորգ. — Ես ալ այգպէս կը մտածէմ վերջը:

Ջիւլոր մը, որ ատիկա առաջուընէ կը մտածէ, չի կրնար մէծ քայլեր առնել: Բամբերգ հասայ և

ճիշտ ճաշարանը իրացայ պատմենին թէ Ուայզ-

լինզըն և եպիսկոպոսը հաշտուած են, և շատ

կը խօսուէր ամուսնութեան մը մտարին՝ Ուա-

յոցի:

Գիորգ. — Տեսայ զինքը, երբ նէ սեղան վկայ,

գեղիկ է: Ամէնքս ալ ծուցանք վկայ,

գեղիկ է: Ամէնքս ալ ծուցանք վկայ:

Գիօց. — Ատիկա կրնայ ըլլալ:

Գիորգ. — Մափկ ըրէ գեռ: Որովհետեւ հե-

տեւեալ օրը պատարագին գնաց, անմիջապէս

ձեռք առի նպատաւոր վայրկեանը: Մինակ էր՝

մանչու մը հետ: Վարը, սանդուիսին մօտ կեցած

էի և իրեն ըսի զաշն ձայնով. «Երկու խօսք՝ ձեր բերլիշինզընէն»: Շփոթեցաւ. Իր մեղքին

խոսուվանութիւնը տեսայ դէմքին. Սիրտ չէր

ըներ ինծի նայելու, ինծի խեղճ ձիւուր պա-

տանիի մը:

Սղբինայդ. — Ատանկ կ'ընէ, որովհետեւ իր

խիզը իր վիճակին յունզոյն է:

Գիորգ. — Բամբերգին ես, ըստ: Բարեւ մը

կը բերեմ բերլիշինզըն ասպէտէն, ըսի, և պաշ-

ուոնն ունիմ հարցնելու... . Վաղը առած

գետ էկամ էն առնել: Վաղը առած էն առնել:

Գիօց. — Գացէր:

Գիորգ. — Անշուշ զացի, և սովիաւեցայ

նախասենեակին մէջ երկար, երկար սպասել:

Ուայլ. Ես բեր կը սպասուի սիստէն:

Գիօց. — Գացէր:

Գիորգ. — Անշուշ զացի, և սովիաւեցայ

նախասենեակին մէջ երկար, երկար սպասել:

Ուայլ. Ես բեր կը սպասուի սիստէն:

Գիօց. — Գացէր:

Գիորգ. — Անշուշ զացի, և սովիաւեցայ

նախասենեակին մէջ երկար, երկար սպասել:

Ուայլ. Ես բեր կը սպասուի սիստէն:

Գիօց. — Գացէր:

Գիորգ. — Անշուշ զացի, և սովիաւեցայ

նախասենեակին մէջ երկար, երկար սպասել:

Ուայլ. Ես բեր կը սպասուի սիստէն:

Գիօց. — Գացէր:

Գիորգ. — Անշուշ զացի, և սովիաւեցայ

նախասենեակին մէջ երկար, երկար սպասել:

Ուայլ. Ես բեր կը սպասուի սիստէն:

Գիօց. — Գացէր:

Գիորգ. — Անշուշ զացի, և սովիաւեցայ

նախասենեակին մէջ երկար, երկար սպասել:

Ուայլ. Ես բեր կը սպասուի սիստէն:

Գիօց. — Գացէր:

Գիորգ. — Անշուշ զացի, և սովիաւեցայ

նախասենեակին մէջ երկար, երկար սպասել:

Ուայլ. Ես բեր կը սպասուի սիստէն:

Գիօց. — Գացէր:

Գիորգ. — Անշուշ զացի, և սովիաւեցայ

նախասենեակին մէջ երկար, երկար սպասել:

Ուայլ. Ես բեր կը սպասուի սիստէն:

Գիօց. — Գացէր:

Գիորգ. — Անշուշ զացի, և սովիաւեցայ

նախասենեակին մէջ երկար, երկար սպասել:

Ուայլ. Ես բեր կը սպասուի սիստէն:

Գիօց. — Գացէր:

Գիորգ. — Անշուշ զացի, և սովիաւեցայ

նախասենեակին մէջ երկար, երկար սպասել:

Ուայլ. Ես բեր կը սպասուի սիստէն:

Հպարտ դուքսը գրաւած է, երկար ատեն անհոգ պիտի չթողու Գէօցերը, և եթէ միասին ըլլանք, ինչպէս մեր թշնամիները, և կայսրը մեր կողմը չառնենք՝ կորուուած ենք:

Ուշայլինքն. — Ես չեմ վախեր: Խշաններուն մեծ մասը մեր կարծիքն է: Կայսրը թուրքերուն դէմ օգնութիւն կը պահանջէ, և առորդուարէն արդար էր որ մեր կողմէն ըլլայ: Ի՞նչ մեծ հաճուք պիտի ըլլայ ինծի քու հողերդ ամբարտաւան թշնամիներէն ազատել, Շուաբի տաքլուխները պաղեցնել, եպիսկոպոսարանին և մեր ամենուս հանգստութիւնը վերահաստատել: Եւ այն ատեն:

Աղջինայդ. — Եկ օրը միւսը կը բերէ, և ապագան նակատագրին ծոցին մէջն է:

Ուշայլ. — Բայց մենք պէտք է ուզենք:

Աղջինայդ. — Կ'ուզենք ահա:

Ուշայլ. — Անկասկած:

Աղջինայդ. — Այս, այս: Գացէք:

Ուշայլ. — Կախարդ կին:

Իջեւան

Գիւղացիներու հարսնիք: Երդ և պար՝ դուրսը:

Հարսին հայրը, Գէօց, Սերիից՝ սեղանի:

Փեսան անոնց կը մօտենայ

Գէօց. — Ամենախելացին է որ ձեր վէճը այս պէս ուրախ զուարթ ամուսնութեամբ կը վերջացնէք:

Հարսին հայրը. — Երանի թէ երազած իսկ ըլլայի: Սիրով և համաձայնութեամբ դրացիիս հետ, և ատկէ զատ՝ բարետոնիմիկ աղջիկ մը:

Փեսայ. — Եւ ես տիրացած վիճէլի հողին և ատկէ զատ ամբողջ գիւղին ամենագեղ աղջկան:

Սերիից. — Ո՞րպան ատենէ ի վեր կը կոռէիք: Հարսին հայրը. — Շուրջ ութը տարի: Աւելի սիրով պիտի ուզէի անգամ մալ նոյնքան յամանակ չերժ ունենալ, քան թէ ծայրէն սկսիլ:

Գէօց. — Եթէ ականջներնէն բռնէի, կրնայի խոստանալ ձեզի:

Սերիից. — Գումարը արժանի է փորձի մը:

Գէօց. — Քառորդին համար ալ զացած եմ: Հարսին հայրը. — Ի՞նչ կը խորհիս:

Փեսայ. — Փորձէնք, ըլլայ թող ըլլայ:

Գէորգ. — Գէորգ կուր գուր գայ:

Գէօց. — Եթէ պատաստ մը հետ շոյանքով հաւատած էին Վարժարանի ընդարձակ պարտէզներուն մէջ 500 և աւելի հայ և քրանացի բարեկամներ, երբ շահագավառ ծափերու մէջ ներս մտաւ. Փ. Կոստա:

«Մարտէյզ» ու «Բամ փորտուան» ը զինքն ողջունեցին իսկոյն 34 հոգինոց նուագախումբը, Պ. Գ. Աւելի շահի տիրապետով և մոգիչ գեկավարութեան տակ մեր մոգին առջեւ բացաւ ցնորսական արեւելը: Լերմոնտովի «Երեք արմաւենիներ» ու «սրտածմիկ չափանոյ վէպը Սպենդիարեանի երածշտական երկնային լեզուն առած կը պատմէր անապատի ծառերու լրումի գանգատը, առառակի մը վէտո կարկաչը, որ կ'անցնէր առանց մէկը զովացնելու Յրամիշտը, այսուղեւ առուեստի, ստեղծագործութիւն միջազգային վարպետ մէկը, ամէն մէկ հազ գործութեան միջազգային վարպետ մէկը, ամէն մէկ ելեւէջ նոր տեսիլ ուրոյն բանաստեղծութիւն, ամէն մէկ ելեւէջ նոր տեսիլ ուր գոյն, և թարմութիւն զգացումի Յուշիկ յուշիկ նեռուն կը լսումի լսումի մեղմ շողերու տակ կարաւանի բուռնութիւն կը մերձենայ, կը խոշորնայ, կը խառնուին բուռնութիւն կը մերձենայ, կը խոշորնայ, կը դառնայ:

Հարսին հայրը. — Աստուած տայ: Բայց ինչ ալ ուզէ, թող ըլլայ, կեանքիս մէջ այլեւս անգամ մըն ալ զատ չեմ բանար: Ո՞րչափ դրամ կ'արժէ: Իւրաքանչիւր խոնարհութիւնը, զոր ձեզի լիազօր մը կ'ընէ, պէտք է վճարէք:

Գէօց (կը խմէ). — Ապագային համար լաւ համաձայնութիւն:

Հարսին հայրը. — Աստուած տայ: Բայց ինչ ալ ուզէ, թող ըլլայ, կեանքիս մէջ այլեւս անգամ մըն ալ զատ չեմ բանար: Ո՞րչափ դրամ կ'արժէ:

Գէօց. — Զէնք կրնար: Մնաք բարով:

Սերիից. — Բայց տարեկան կայսերական քընութիւնները չկան հոն:

Հարսին հայրը. — Ես բան մը տեսած չեմ: Շատ մը գեղեցիկ թալըներ տուած եմ: Ո՞չ, անլուր ծախս:

Գէօց. — Ի՞նչպէս:

Հարսին հայրը. — Ալիս, ամէնքն ալ թաթերանին կ'երկնցնէն: Ափայն փոխանորդը, Աստուած ներէ իրեն, 18 սոկի փիորին առաւ ինծմէ:

Փեսայ. — Ո՞վ:

Հարսին հայրը. — Սապուալիէն զատ մէ:

Գէօց. — Ալօթ է:

Հարսին հայրը. — Անշուշտ. պէտք էի քսան հատ տալ: Եւ երբ կը համրէի իրեն, իր հովոցին մէջ, որ հրաշալի է, մեծ սրահին մէջ, ցաւէս սիրոս պիտի պայթէր: Ուրովինեաւ տեսէր, մէկը կրնայ ունենալ աղջիկ դուրս և բարձր սականի մը մէջ: յարկ սականի դրամ շատ է զարդարանային իւրաքանչիւր գայուած կամաւական մինչդեռ շանդալից յօդուածներ կը գրուին գորտամիաւ:

Գէօց. — Ապագան հայրէն ունեցած ծախսի համար: Վեր տեսաւ, որ նեղը մնացած եմ, երկուքը ետ տուաւ և զրկեց զիս:

Փեսայ. — Կարելի չէ: Սապուալին:

Հարսին հայրը. — Ի՞նչ կը կարծես: Անշուշտ, հիշտ ինքը:

Փեսայ. — Գրովը տանի զինքը, ինծմէ ալ տասոնինդ ոսկի փիորին առաւաւ:

Հարսին հայրը. — Անիծեալ:

Սերիից. — Գէօց, և յետոյ մենք ենք գողերը:

Հարսին հայրը. — Ասոր համար որոշուամը այսպէս քաշշուած էր: Այս շուն:

Գէօց. — Պէտք չէ որ անպատիթ թողութք:

Հարսին հայրը. — Ի՞նչ պէտք է ընկնք:

Գէօց. — Շպայը զացէք. ճիշդ հիմա քննութեան ժամանակն է. լուր տուէք. պէտք է որ քննեն և օգնեն ձեզ՝ կորուսածնիդ ետ առնելու:

Փեսայ. — Կը կարծէք որ յաջողինք:

Գէօց. — Եթէ ականջներնէն բռնէի, կրնայի խոստանալ ձեզի:

Սերիից. — Գումարը արժանի է փորձի մը:

Գէօց. — Քառորդին համար ալ զացած եմ: Հարսին հայրը. — Ի՞նչ կը խորհիս:

Փեսայ. — Փորձէնք, ըլլայ թող ըլլայ:

Գէօրգ. — Գէօրգ կուր գուր գայ:

Գէօց. — Եթէ պատաստ մը հետ շոյանքով հաւատած էին Վարժարանի ընդարձակ պարտէզներուն մէջ 500 և աւելի հայ և քրանացի բարեկամներ, երբ շահագավառ ծափերու մէջ ներս մտաւ. Փ. Կոստա:

«Մարտէյզ» ու «Բամ փորտուան» ը զինքն ողջունեցին իսկոյն 34 հոգինոց նուագախումբը, Պ. Գ. Աւելի շահի տիրապետով և մոգիչ գեկավարութեան տակ մեր մոգին առջեւ բացաւ ցնորսական արեւելը: Լերմոնտովի «Երեք արմաւենիներ» ու «սրտածմիկ չափանոյ վէպը Սպենդիարեանի երածշտական երկնային լեզուն առած կը պատմէր անապատի ծառերու լրումի գանգատը, առառակի մը վէտո կարկաչը, որ կ'անցնէր առանց մէկը զովացնելու Յրամիշտը, այսուղեւ առուեստի, ստեղծագործութիւն միջազգային վարպետ մէկը, ամէն մէկ հազ գործութեան միջազգային վարպետ մէկը, ամէն մէկ ելեւէջ նոր տեսիլ ուրոյն բանաստեղծութիւն, ամէն մէկ ելեւէջ նոր տեսիլ ուր գոյն, և թարմութիւն զգացումի Յուշիկ յուշիկ նեռուն կը լսումի լսումի մեղմ շողերու տակ կարաւանի բուռնութիւն կը մերձենայ, կը խոշորնայ, կը դառնայ:

Հարսին հայրը. — Աստուած տայ: Բայց ինչ ալ ուզէ, թող ըլլայ, կեանքիս մէջ այլեւս անգամ մըն ալ զատ չեմ բանար: Ո՞րչափ դրամ կ'արժէ:

Գէօց. — Զէնք կրնար: Մնաք բարով:

(Տարութակիլի)

ՅՐԱՆՍՍՀԱՅ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԻՍ ՄԸ

ՍՍԱՄԻ - ՄԱԿՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱԿԱՆ ՄԸ

ՍԵՐԻ - (ՓԱՐԻԶ)

Անրու բոցին շուրջ. ապա նորէն լուութիւն յաւիտենական անապատին մէջ:

Գ. Ալէմշահի «Ալէր և տանչանք»ը առաջին անգամ յարկերուն տակ ֆրանսահայ բարձր շրջանակի մը մէջ: յարկերուն անգամ, հարկ է հոս անդադանանք, որ դատ եղան Եւ ապակայն, հարկ է հոս անդադանանք, որ դատ եղան Եւ ապակայն հայրէն, հարկ է հոս անդադանանք, որ դատ եղան Եւ ապակայն հայրէն, հարկ է հոս անդադանանք, որ դատ եղան Եւ ապակայն հայրէն, հարկ է հոս անդադանանք, որ դատ եղան Եւ ապակայն հայրէն, հարկ է հոս անդադանանք, որ դատ եղան Եւ ապակայն հայր